

T O P L U M S A L

260
AĞUSTOS
2015

Mayakovski'nin
İntiharı ve
Nâzım Hikmet
Zafer Toprak

Romanlar, Sınırlar ve Göçebelik

Pelin Tünaydın'ın hazırladığı dosya,
Kuzey ülkelerinde ve Türkiye'de göçebe
Romanların sınırlarda yaşadığı sıkıntılara,
sınır dışı etmelere, ilgili devletlerin
Romanlara yönelik yasal düzenlemelerinin
mantığına ve uygulamalara odaklanıyor.
İlsen About, Ludvig Wiklander ve
Pelin Tünaydın'ın yazıları.
Sayfa 67

Malta Coğrafyasında
Osmanlı Etkileri

Akın Öge

Hisar Vapuru
Faciyası ve Kabotajı
Yeniden Düşünmek

Murat Koraltürk

Matematiğin Tarihsel
Dinamikleri-II

Beno Kuryel

20 Temmuz 2015 günü Urfa, Suruç'taki patlamada hayatını kaybeden
kardeşlerimiz, arkadaşlarımız ve öğrencilerimizin üzüntüsü içindeyiz.

AVLİK TARİHİ 85 00151 | İLAVELERİN FİYATI: 10 TL. (KDV Dahil) | İSSN: 1300-7025

MERHABALAR,

Ağustos 2015 sayımızda Pelin Tünaydın'ın hazırladığı dosya, Kuzey ülkelerinde ve Türkiye'de ırkçı kalıp yargıların neticesinde hazırlanan yasalara, bu yasaların mantığına ve hazırlanan yasalar neticesinde sınır boylarında kolluk kuvvetleriyle karşı karşıya gelen göçebe Romanların çektiği sıkıntılara odaklanıyor. Ilsen About ve Ludwig Wiklander'in yazıları 1840-60 arasında Romanya'da serflik ve köleliğin ilga edilmesi neticesinde serbest kalan Roman nüfusun bir kısmının daha rahat yaşam koşulları bulmak umuduyla İskandinav ülkelerine göç etmesi neticesinde ortaya çıkan sorunları ele alıyor. Pelin Tünaydın'ın yazısı ise II. Dünya Savaşı sonrasında Bulgaristan'ın 1950-51 yıllarında Bulgar vatandaşı olan ancak Türkçe konuşan insanları Türkiye'ye göç etmeye zorlarken, bu göç dalgasına anadilleri Türkçe olmayan 1000 kişilik bir Roman grubunu katılmaya zorlamasıyla ilgili. İskandinavya'da esas sorun, geçimlerini sağlamak amacıyla yer değiştirmek zorunda olan Roman gruplara sınır polisinin türlü zorluklar çıkarması. Bulgaristan'da ise sorun göç etmek niyeti olmayan bir Roman grubundan kurtulmak isteyen devletin bu insanları zorla göç ettirmesinden kaynaklanıyor. Türkiye de tabii "uyanık" davranıp söz konusu grubun Türkçe konuşmadığını anlıyor; onları diğerlerinden ayırıyor, enterne ediyor ve geri gönderiyor... Bu bahsi kapatmadan 2002 yılında 11 yaşındaki Ali Kader'le Selanik'te karşılaşmamı anlatmak istiyorum. Arkadaşımla Selanik'te bir kahvede tavla oynarken Türkçe konuştuğumuzu duyup yanımıza geldi. Flütüyle İbrahim Tatlıses'in "Mavi Mavi"sini çaldı, biz de ona gazoz ismarladık. Sohbet esnasında "Buradan çok sıkıldım artık" dedi. Cebinde taşıdığı, Eminönü'ndeki Yenicami'nin resmini gösterdi, "Buraya gitmek istiyorum" dedi. Bunun üzerine kaç yaşında olduğunu sorduk ve o zaman öğrendik 11 yaşında olduğunu. Sohbet bitti, ayrılık zamanı geldi; "Mavi Mavi"nin parasını ödemek istedik. "Olur mu" dedi, "o kadar konuştuk!" Murat Koraltürk'ün "Hisar Vapuru Faciası ve Kabotajı Yeniden Düşünmek" başlıklı yazısı Zonguldak'tan İstanbul'a kömür taşıyan yaşlı Hisar gemisinin Eşek Adası önlerinde batmasını ve 22 denizcinin 22 Aralık 1937 günü hayatını kaybetmesini konu ediyor. Koraltürk bu kazadan ve başka verilerden yola çıkıp erken Cumhuriyet döneminde ticari filonun, denizcilik bilgi ve birikiminin yetersizliğine rağmen 1 Temmuz 1926'da yürürlüğe giren Kabotaj Kanunu ertesindeki uygulamaları, sistemdeki aksaklıkları ele alıyor. Eylülde görüşmek üzere.

Ahmet Akşit

04 L'ILLUSTRATION'DAN SEÇMELER 23 EYLÜL 1922 TÜRKLERİN SEVİNCİ

Hazırlayan: Edhem Eldem

10 OSMANLI BASININDA YÜZ YIL ÖNCE BU AY

Hazırlayan: Emel Seyhan

14 JAMANAK GAZETESİ 1915

Hazırlayan: Aysin Koçunyan

18 100. YILINDA ÇANAKKALE SAVAŞLARI

Candan Kirişçi

19 TEHCİR ANLATILARI

Halide Edip Adıvar

20 OSMANLI'DA GÜVENLİK, SUÇ, CEZA VE HAPİSHANELER

Ufuk Adak

22 MAYAKOVSKI'NİN İNTİHARI VE NÂZİM HİKMET

Zafer Toprak

32 HİSAR VAPURU FACIASI VE KABOTAJI YENİDEN DÜŞÜNMEK

Murat Koraltürk

Baharın Müzisyeni

Smyrna

40 MATEMATİĞİN TARİHSEL DİNAMİKLERİ-II

Beno Kuryel

48 MALTA COĞRAFYASINDA OSMANLI ETKİLERİ

Akın Öge

56 DROŞAK'IN TALÂT BEY'E TELGRAFI

Sevan Değirmenciyan

60 İSPANYA İÇ SAVAŞI'NDA ULUSLARARASI MÜDAHALE VE "ADEM-İ MÜDAHALE"

Ferit Burak Aydar

68 "YABANCI UYRUKLU GÖÇEBELER": BATI AVRUPA'NIN İKİ SAVAŞ ARASI SINIR REJİMİNDE ROMAN AİLELER

Ilsen About

76 ROMANLARA KARŞI İSKANDİNAV GÖÇ YASAKLARI: SAIKLERİ VE SONUÇLARI

Ludvig Wiklander

84 İRKÇILIK İLE ANTİKOMÜNİZM ARASINDA 1950-1951 BULGARİSTAN GÖÇÜ VE ROMANLAR

Pelin Tünaydın

94 GÜNLÜK HAYAT RESİMLERİNDE GENELEVLER

Hazırlayanlar:

Zerrin İren Boynudelik

Emine Önel Kurt

Kapak: Çingene Müzisyenler, İzmir. *Evvel Zaman İçinde İzmir*, yayına hazırlayan Uğur Yeğin, Uğur Göktaş'ın koleksiyonundan. İzmir Ticaret Odası Kültür, Sanat ve Tarih Yayınları, İstanbul, 2009.

OSMANLI'DA GÜVENLİK, SUÇ, CEZA VE HAPİSHANELER

"Osmanlı İmparatorluğu'nun Son Döneminde Güvenlik, Suç, Ceza ve Hapishaneler" atölyesi, 9 Haziran 2015'te Berlin'deki Zentrum Moderner Orient'te (ZMO) toplandı. Europe in the Middle East, the Middle East in Europe (EUME) ve ZMO'nun katkılarıyla düzenlenen bu atölyede üç oturum yapıldı, oturumlarda toplam yedi bildiri sunuldu.

UFUK ADAK

Son dönemde, Osmanlı İmparatorluğu'nda güvenlik, suç, ceza ve hapishaneler üzerine sayıları hızla artan ve zengin arşiv malzemesine dayanan yeni akademik yayınlar, mevcut metodolojik tartışmalara katkıda bulunmanın yanı sıra bizi hukuk, güvenlik ve cezalandırma politikaları üzerine yeniden düşünmeye sevk ediyor. Çağdaş diğer birçok devlet gibi, Osmanlı İmparatorluğu da 19. yüzyılda hem güvenlik güçlerinin kurumsallaşmasına hem de nüfus ve nüfusun hareketliliğini kontrol amacı güden pasaport düzenlemeleri gibi gözetleme mekanizmalarının yaygınlaşmasına sahne olmuştur. Bu güvenlik politikalarının sonucu olarak

suçlunun takibi, ceza infazı ve hapsedilme süreçleri ve mekanizmaları da erken modern döneme göre önemli ölçüde değişikliklere uğramıştır. Bu süreçleri ve mekanizmaları imparatorluğun farklı noktalarından örnekler sunarak ele alan "Osmanlı İmparatorluğu'nun Son Döneminde Güvenlik, Suç, Ceza ve Hapishaneler" atölyesi, 9 Haziran 2015'te Berlin'deki Zentrum Moderner Orient'te (ZMO) toplandı. Europe in the Middle East, the Middle East in Europe (EUME) ve ZMO'nun katkılarıyla düzenlenen bu atölyede üç oturum yapıldı, bu oturumlarda toplam yedi bildiri sunuldu.

İlk oturumda Ebru Aykut (Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi), son dönem Osmanlı İmparatorluğu'nda ölüm cezaları ve adalet anlayışı üzerine bir bildiri sundu. Aykut, cezalandırma politikalarında yasallık ilkesi ve prosedürel doğruluğun kazandığı yeni önemi dönemin merkezileşme siyaseti çerçevesinde değerlendirerek, ölüm cezalarının infazının, merkezi otorite ve taşra yöneticileri arasında nasıl bir müzakere ve çatışma alanına dönüştüğünün altını çizdi.

Noëmi Lévy-Aksu (Boğaziçi Üniversitesi), 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı sonrasında Balkanlar ve Doğu Anadolu'da örfi idare uygulamalarının odaklanan bildirisinde, eşkıyalık, çeteler ve etnik-dinsel çatışmaların bu uygulamaların arkasındaki temel nedenler olduğunu belirtti. 1870'lerin sonu ve 1880'lerin başına ait çok

sayıda vaka sunan Lévy-Aksu, Osmanlı'nın örfi idareyi, çatışmaları ve krizleri yönetmek için bir yönetim aracı olarak kullandığını anlattı.

İkinci oturumun ilk sunumu, İlkay Yılmaz'ın (İstanbul Üniversitesi/ZMO), II. Abdülhamid dönemi otel kayıtları üzerine bildiriyle başladı. Yılmaz, 1890'lardaki eylemler ve propaganda olaylarının son dönem Osmanlı İmparatorluğu'nda güvenlik pratiklerinde önemli bir değişikliğe yol açtığını belirtti. Fransa ve Belçika gibi, özellikle II. Abdülhamid'e yönelik suikast girişiminin ardından Osmanlı yönetiminin de otel kayıt işlemlerini yeniden düzenlediğini anlatan Yılmaz, devletin bu yolla kişisel bilgilere daha kolay yoldan ulaşmayı ve özellikle imparatorluk içerisindeki anarşistlerin ve şüpheli görülen unsurların takibini hızlandırmayı amaçladığını vurguladı.

Nurçin İleri (Binghamton University), son dönem İstanbul'da kent ve suç ilişkisini vurguladıktan sonra, suçun niceliksel ve niteliksel bilgisinin dergi, gazete, fotoğraf ve edebi anlatılar aracılığıyla üretimine ve bu üretimin kentin çeşitli noktalarında ne tür yankılar uyandırdığına değindi.

İkinci oturumun son sunumunu Nora Lafi (ZMO/BMBF) yaptı. 19. yüzyıl Osmanlı reformlarının Tunus üzerindeki etkilerini Tunus Ulusal Arşivi koleksiyonlarına dayanarak inceleyen Lafi, güvenlik politikalarının bu reform sürecindeki değişimini ele aldı.

Atölyenin son oturumunda Yektan Türkyılmaz (EUME/ZMO), imparatorlukta 20. yüzyıl başlarında yaşanan iki cinayet vakasını, merkezi ve yerel yönetimin müzakeresi, işbirliği ve uzlaşması üzerinden anlattı. Melkon Mir-Sakoyan ve benzeri cinayet vakalarının özellikle Balkan Savaşları sonrasında Osmanlı vilayetlerindeki endişeli politik atmosferi ve heyecanlı sosyal psikolojiyi yansıttığını belirtti.

Atölyenin son sunumunu, ceza ve hukuki bir konsept olan "hapishane-i umumi"yi, son dönem Osmanlı İmparatorluğu'nda İstanbul ve İzmir hapishanelerindeki sağlık koşullarını, hapishane atölyelerini ve eğitimi inceleyen bildiriyle Ufuk Adak (EUME/ZMO) yaptı. Osmanlı arşiv belgelerinin yanı sıra büyük ölçüde *Polis Mecmuası*'ndaki görsel malzemeleri kaynak olarak kullanan Adak, 20. yüzyılın başında İstanbul ve İzmir'deki merkezli hapishanelerin ne şekilde idealize edildiğini anlattı.

Kaynaklar ve metodoloji üzerine uzun ve verimli tartışmaların yaşandığı bu atölyede sunulan bildirileri, atölyeye davetli olan ama çeşitli sebeplerden dolayı Berlin'de aramıza katılamayan Kent Schull (Binghamton University) ile birlikte, yakın zamanda yayına dönüştüreceğimiz müjdesini vererek burada noktayı koyalım.

DR. UFUK ADAK
ZENTRUM MODERNER ORIENT
EUME FELLOW 2014/15

EUME

Forum Transregionale Studien

ZMO
Zentrum Moderner Orient

Forum
Transregionale
Studien

WORKSHOP
Security, Crime, Punishment, and Prisons in the Late Ottoman Empire

Co-moderated by Ufuk Adak (University of Cincinnati) / EUME Fellow 2014-15 at ZMO
9 Jun, 2015 | Zentrum Moderner Orient (Königsplatz 33, 14129 Berlin)

Schedule:

9:15 am - 9:30 am
Welcome: Ufuk Adak, (Director of ZMO / Member of EUME)

9:30 am - 11:00 am

Chair: Florian Hecker (ZMO)

Nedim Lányi Aksoy (Bogazici University), Martial Law in the Aftermath of the Russo-Ottoman

War of 1877-78: A New Tool against Banditry and Social Unrest?

Ebru Aykut (Mimar Sinan University), Frontiers of Punishment or Procedural Correctness:

Legal Reforms, Death-Penalty, and the Meaning of Justice in the Late Ottoman Empire

11:00 am - 11:15 am: Coffee Break

11:15 am - 12:45 pm

Chair: Ethan Menschinger (University of Michigan) / EUME Fellow 2014-15

Ilkay Yilmaz (Istanbul University / ZMO), Fear of Propaganda by the Dead in the Late Ottoman

Empire: Surveillance through Hotel Registers

Nurçin İleri (Binghamton University), City as a Crime Scene: Fear and Anxiety in fin de siècle

Istanbul

Nora Lafi (ZMO / Member of EUME), Policing the Medina: Patrols, Prisons and Justice in Tunis

at the Time of the Ottoman Reforms

12:45 pm - 1:45 pm: Lunch

1:45 pm - 3:15 pm

Chair: Neda Münter (Ohio State University) / EUME Fellow 2014-15

Kent Schull (Binghamton University), Working for the "Common Good": Prisons and the

Ottoman War Effort during World War I

Ufuk Adak (University of Cincinnati) / EUME Fellow 2014-15 at ZMO), The Idealization of

Ottoman Prisons: "Hapishane-i Umumi" in Istanbul and Tunis

Nedim Lányi Aksoy (Bogazici University) / EUME Fellow 2014-15), Collective Anxiety and

Competition for Justice: The Mysterious Murder Case of Melkon Mir-Sakoyan in Van,

September 1913